

ANALIZA

Problematyka współpracy rozwojowej
w kontekście istniejących przeszkód

The logo consists of the letters 'FDI' in a white, sans-serif font, centered within a dark blue square.

FUNDACJA DOBRYCH INICJATYW

www.fdi.org.pl

Warszawa, czerwiec 2016 r.

Cześć 2: Plan Marshalla - sukces, czy porażka?

Odbudowa zniszczeń po II wojnie światowej stanowiła najważniejsze wyzwanie jakie stanęło przed europejskimi przywódcami, obok zagrożenia ze strony szerzącego się komunizmu. Pierwsze miesiące po wojnie to również walka z lokalnie występującymi epidemiami, których źródłem były rozkładające się zwłoki na ulicach miast. Kolejnymi wyzwaniami był głód oraz zapewnienie schronienia osobom bezdomnym. Dzięki powstaniu Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Pomocy i Odbudowy (ang. United Nations Relief and Rehabilitation Administration, UNRRA) 9 listopada 1943 roku, w którą włączyły się 44 państwa, udało się w znaczący sposób ograniczyć skutki powojennego kryzysu. *Organizacja ta od lipca 1945 do czerwca 1947 roku wydała 10 mld USD, którą to sumę niemal w całości wyłożyły rządy Stanów Zjednoczonych Ameryki, Kanady i Wielkiej Brytanii.* Według danych przytoczonych przez Tony'ego Judta, dzięki żywności dostarczonej przez UNRRA udało się w Czechosłowacji przywrócić spożycie żywności na poziomie 80% spożycia przedwojennego, a w Polsce na poziomie 60%. Jednak pomoc udzieloną w ramach UNRRA, nie można uznać za pomoc rozwojową, a jedynie za pomoc humanitarną (ang. humanitarian aid). Zarówno okres, metoda, jak i cel pomocy świadczą o jej humanitarnym charakterze, a nie rozwojowym.

Dopiero Plan Marshalla¹ zawierał cechy kompleksowej pomocy, której celem było wsparcie w odbudowie i rozwoju zniszczonej Europy. Stany Zjednoczone Ameryki przekazały w sumie 13 mld USD w okresie 1948-1952 r. Na mocy porozumienia pomiędzy rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki, a 16 krajami² zainteresowanymi pomocą, powstała Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej (ang. Organization for European Economic Co-operation, OEEC), której zadaniem była koordynacja pomocy. Jeszcze przed przyjęciem planu pomocy przez Kongres oraz podpisaniu umowy przez prezydenta Trumana doszło do dwóch spotkań zainteresowanych państw z przedstawicielami administracji Stanów Zjednoczonych Ameryki. Jednym z warunków pomocy było przygotowanie planu oraz podziału środków przez państwa europejskie. Celem tych i innych warunków postawionych przez administrację prezydenta Trumana była chęć stworzenia fundamentów pod integrację

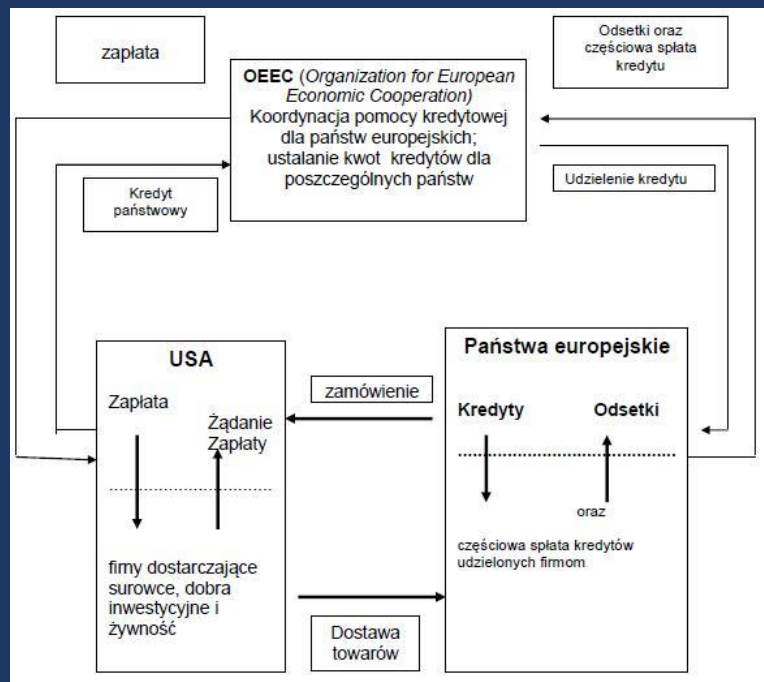
¹Plan Marshalla: nazwa ta pochodzi od nazwiska sekretarza stanu USA – George'a Marshalla, który w czerwcu 1947 roku przedstawił główne założenia i cele amerykańskiej pomocy. Oficjalna nazwa programu to: European Recovery Program (ERP).

²Państwa, które skorzystały z pomocy w ramach ERP to: Austria, Belgia i Luksemburg, Dania, Francja, Niemcy, Grecja, Islandia, Irlandia, Włochy i Triest, Holandia, Norwegia, Portugalia, Szwecja, Szwajcaria, Turcja i Wielka Brytania.

gospodarczą państw europejskich oraz przejęcia odpowiedzialności przez samych zainteresowanych nad skutkami pomocy rozwojowej.

Poniższy schemat ilustruje mechanizm pomocy rozwojowej, zastosowany przez Amerykanów. Widoczny jest tu udział amerykańskiego sektora prywatnego, który zarobił najwięcej na „zakupach” Europejczyków w ramach udzielonych im kredytów przez rząd amerykański. W pierwszym roku działalności OEEC większość środków przeznaczona została na zakup żywności, paliw oraz węgla. Dopiero w późniejszych latach środki przeznaczono przede wszystkim na odbudowę i modernizację gospodarki. Należy zauważyć, że większą część pomocy amerykańskiej stanowiły niskooprocentowane kredyty, za które Europejczycy kupowali przede wszystkim produkty ze Stanów Zjednoczonych Ameryki, dzięki czemu amerykański przemysł znacznie się rozwinął. Między innymi za środki pomocowe Holendrzy sprowadzili z Ameryki nowe dźwigi portowe i rozpoczęli odbudowę portu w Rotterdamie. We Francji ruszyła produkcja samochodów Renault i samolotów oraz uruchomiona została produkcja aluminium w Pechiney. We Włoszech kolejno odbudowywano zniszczone fabryki Fiata. W Niemczech Zachodnich dość szybko wznowiono produkcję samochodów Volkswagen. W ramach Planu Marshalla również tysiące związkowców, prezesów i urzędników wyjechało na bezpłatne staże do Stanów Zjednoczonych Ameryki, celem zdobycia doświadczenia w zarządzaniu i kierowaniu przedsiębiorstwami.

Schemat1. Mechanizm udzielanej pomocy rozwojowej przez USA krajom europejskim w ramach Planu Marshalla.

Źródło: T. Kaczmarek, *Plan Marshalla i jego znaczenie dla Niemiec i powojennej Europy. Wizja globalnego świata*, WSHiP. Warszawa 2010, s. 14.

W opinii wielu ekonomistów Plan Marshalla nie był głównym źródłem gospodarczego sukcesu i rozwoju krajów Europy Zachodniej w latach 1948-1952 - jak powszechnie się uważa. Ożywienie gospodarcze oraz osiągnięcie poziomu produkcji na poziomie z 1938 r. udało się uzyskać części krajów europejskich już w 1948 r., a więc jeszcze przed wejściem w życie Planu Marshalla. Jak zauważa Alan Miliard głównym osiągnięciem amerykańskiej pomocy rozwojowej był *wzrost wydajności pracy oraz odbudowanie zaufania inwestorów dzięki ustabilizowaniu finansów publicznych i politycznemu zwrotowi ku gospodarce rynkowej*. Dzięki obecności dolara w wewnętrznym obiegu rozliczeń, udało się wzmocnić wartość krajowych walut, depozytów oraz zmniejszyć inflację. Natomiast zagrożenie socjalistyczną oraz protekcyjną wizją odbudowy Europy zostało oddalone dzięki wsparciu amerykańskiej pomocy. W wymiarze globalnym Plan Marshalla przyczynił się do pobudzenia wzajemnej wymiany handlowej pomiędzy krajami europejskimi oraz pomiędzy Europą, a resztą świata. Sukces współpracy gospodarczej na szczeblu międzynarodowym był również ważnym krokiem do dalszej integracji europejskiej. Jednak program pomocowy to także początek amerykanizacji światowej gospodarki przez państwo, które stało się jednym z dwóch głównych graczy na arenie międzynarodowej. Na płaszczyźnie europejskiej amerykańska interwencja w gospodarkę przyczyniła się do podziału Europy na strefę wpływów amerykańskich oraz sowieckich.

W ocenie autora pomimo licznych wątpliwości oraz debaty nt. wpływu Planu Marshalla na rozwój gospodarczy w Europie należy uznać projekt administracji prezydenta Trumana za jeden z nielicznych sukcesów programów pomocy rozwojowej. Trzeba jednak podkreślić, że porównywanie względnego sukcesu Planu Marshalla z kolejnymi projektami dla krajów afrykańskich, czy Ameryki Południowej jest – w ocenie autora – błędem metodologicznym. Znaczące transfery gotówkowe oraz kredyty mogły mieć pozytywny skutek i być jednym ze źródeł pobudzenia gospodarki między innymi dlatego, że pomoc ta skierowana była do krajów demokratycznych, w których istniał kapitalizm, wolny handel, wielki i mały biznes, a instytucje państwowe były ważnym uczestnikiem i kreatorem życia gospodarczego, społecznego i politycznego. Po stronie krajów-biorców istotnymi były więc czynniki: systemowe, instytucjonalne i ekonomiczne, które tworzyły warunki do zaadaptowania pomocy materialnej i technicznej bez większych szkód dla krajowych systemów gospodarczych i społecznych.

W ocenie autora przygotowanie kraju-biorcy do przyjęcia pomocy rozwojowej stanowi jedną z fundamentalnych zasad skuteczności pomocy rozwojowej. Wydaje się, że również i dziś pomimo coraz większego nacisku na współdecydowanie i współodpowiedzialność krajów-biorców w procesy pomocowe, nadal zbyt mało uwagi poświęca się problemowi przygotowania kraju do zaadoptowania pomocy, której skala w niektórych przypadkach przekracza 30% rocznego budżetu kraju-biorcy.

Autor: Bartłomiej Jojczyk

Bibliografia:

- Charles L. Mee, *The Marshall Plan: the launching of the PAX Americana*, Simon and Schuster, New York 1984r.
- Milward, *The Reconstruction of Western Europe 1945-1951*, Oakland 1984r.
- T. Judt, *Powojnie. Historia Europy od roku 1945*, Rebis, Poznań 2008r.
- T. Kaczmarek, *Plan Marshalla i jego znaczenie dla Niemiec i powojennej Europy. Wizja globalnego świata*, WHSiP, Warszawa 2010r.